

Változó könyvtárak - lehetséges kérdések és válaszok

Fodor Péter
előadása

Országos Könyvtárügyi Konferencia
Budapest, 2012. november 22-23.

Olvasás - könyvtár

- Ha igaz az, hogy az ismeretszerzés alapja az olvasás, akkor ebben meghatározó szerepe és felelőssége van a családnak és az iskolának.
- Az olvasás hasznossága a könyvtárral teljesedik ki, amely nyitottsága révén:
 - segíti a tudás, az ismeret iránti igény felkeltését és kielégítését,
 - hozzájárul az alkotás izgalmához és öröméhez,
 - kereshetjük és megtaláljuk azt, amit szeretünk és tudunk csinálni.
- Ennek kerete a hagyományos és virtuális bibliotéka.

Olvasásfejlesztés Európában

Finnország: kiváló írási és olvasási kompetenciák,
PISA felmérés,
Olvasó Finnország,

Nagy-Britannia: Melyik könyvet válasszam?

Svédország: Vigyázat! Az olvasás függőséget okoz!
Mindenki unokái,
McDonald's éttermi láncsal közösen
mesekönyv választás,

Norvégia: Kulturális iskolatáska,

Ausztria: Egész Ausztria olvas,
Találkozzunk a könyvtárban!

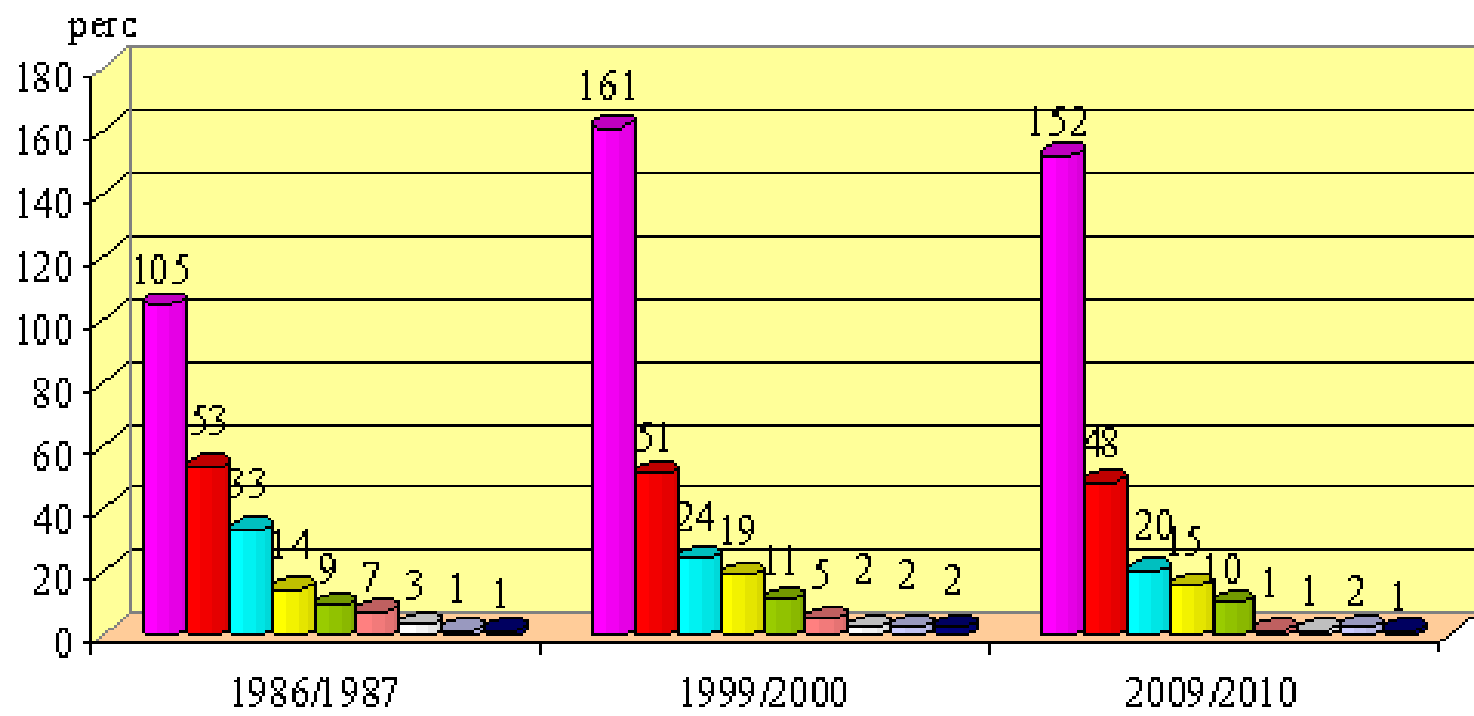
Németország: Olvasás Alapítvány

Az olvasás helyzete

- Nem csak könyvet, újságot olvasnak az emberek, hanem újabban tért nyert az elektronikus olvasás,
- vizuális kultúra térnyerése (tv, számítógép, e-book)
- internethasználat elterjedése,
- felmérések szerint rendszeresen olvasott:
 - 1960-as években: 60 %
 - 1970-es években: 65 %
 - 1980-as években: 54 %
 - 1990-es években: 48 %
 - 2000-es években: 40 %
- A kulturális kínálat átalakulása, változása.

KSH vizsgálata alapján

A 15-74 éves népesség egyes szabadidős tevékenységei
Napi átlagos időráfordítás, perc – „A” mutató

- tv nézés, videózás, internetezés
- társas szabadidőeltöltés
- olvasás
- séta, kirándulás, sport, testedzés
- hobbik
- rádió hallgatás
- mozi
- vallásgyakorlás
- egyéb kulturális intézmények látogatása

Az átalakuló könyvtár

- Ha a könyvtárról szólunk, olyan kultúráközvetítő intézményről beszélünk, amely a társadalom tagjainak életvitelében rövidebb-hosszabb ideig jelen van.
- A hagyományos funkciók mellett megjelenő új szolgáltatási lehetőségek és tartalmak alapvetően megváltoztatják a ma könyvtárképét.

Adalékok a könyvtári értékháló természetrájzához

A tudás, az ismeret = tudásgazdaság

Bármely szervezet felfogható értékhálóként, így a bibliotéka is
Értékválasztás, értékközvetítés

Minőségi szolgáltatás

A hozzáférés demokratizmusa

Innovációs technológia megjelenése és fejlesztése

Az olvasó, a használó bizalma

Változó elvárások:

- hagyományos használat
- hagyományos és információs technológia (IT)
- IT
- IT de távhasználat

Szükség van

- rendszerszemléletre,
- szolgáltató attitűdre,
- tartalomszolgáltatásra,
- összefogásra másokkal,
- párhuzamosság csökkentésére.

Az értékháló csak úgy alakul ki, ha közös

- a gondolkodás,
- a cselekvés,
- a tehervállalás,
- a feladatmegosztás.

Az értékháló kiépítőjének figyelemmel kell lennie

- az információ-áramlás menedzselésére,
- a kapcsolatrendszer működésének koordinálására.

Mit vár el az olvasó a könyvtártól?

- Tájékoztatást - tájékozódást
- A szolgáltatásokhoz való hozzájutást
 - gyorsan - hitelesen
 - időben - térben
- A használó kiszolgálását
 - személyesen - virtuálisan
- Kulturált környezetet
- Felkészült könyvtárosokat
 - Az olvasó, a használó, a látogató és a könyvtáros kapcsolata. Kinek van igaza?
 - Kinek a toleranciája nagyobb?

Mitől szolgáltató a könyvtár?

- jól megközelíthető, használó- és olvasóbarát könyvtár,
- tudástár, információs és tanulási központ,
- készüljön paradigma és információ-technológia váltásra,
- járuljon hozzá az életminőség javításához, növelje az egyén versenyképességét,
- legyen programja és határozzon meg prioritásokat, feleljen meg a hazai és nemzetközi szakmai elvárásoknak,
- alkalmazza a minőségelven alapuló, személyre szabott szolgáltatást
- fejlessze gyűjteményét és szolgáltasson dokumentumokat hagyományosan és virtuálisan, 24 órás hozzáféréssel,
- legyen többfunkciós könyvtár, kulturális központ,
- rendelkezzen hatékony személyzettel, működési és fejlesztési forrásokkal.

Hogyan jelenik meg a kommunikációs és információs technológia a bibliotékákban?

- vezeték nélküli hálózat
- kölcsönzés, előjegyzés, hosszabbítás
- távcsatlakozás mobil eszközökkel
- akadálymentes információ hozzáférés
- multi-platformos technológia
- portálrendszer, többnyelvűség
- tartalomszűrés
- e-ügyintézés
- digitális világ a katalógusban
- kompatibilitás országos rendszerekkel (MOKKA, ODR)
- archívumok, adattárak (NAVA, NDA, MANDA, MATISZ)
- multimédia: zenehallgatás, filmnézés a könyvtárban és távolról
- linkgyűjtemény: elektronikus sajtó, portálok
- WEB 2.0 (chat, blog, MSN)
- e-book kölcsönzés...

Mennyire befolyásoló tényező a társadalmi megítélés?

Ha igen, miért nem figyelünk erre?

Ha nem, miért tartjuk fontosnak?

- Tudjuk mi az elvárása a könyvtárhasználóknak és/vagy miért a mi könyvtárképünket kínáljuk?
- Van-e összefüggés a társadalmi hasznosság és a finanszírozás között?
 - Ajánlható, törvényben előírható az un. ingyenes használat, mint állampolgári jog, de ezt ki biztosítja és finanszírozza? Az állam, az önkormányzat, a használó?
 - A könyvtár alig képes a jelenlegi struktúrában saját bevételeit növelni.
 - Tény, hogy a nem megfelelő finanszírozás sajátos, lefelé tartó pályára teszi, teheti az intézményeket.
- Van piacképes szolgáltatása? Ha van miért nem mutatja be? Ha nincs miért beszélünk róla?

Átalakulások, következmények

- Közigazgatási korszerűsítés
- Intézményi átalakítás
- Jogszabály változások
- Finanszírozási változások

Ebben az új szerkezetben figyelembe kell venni, hogy

- a szolgáltatások igazodjanak a használói igényekhez,
- az olvasó, a használó számára a könyvtári rendszer egységesen jelenjen meg,
- a működtetéshez, a fejlesztéshez új partnerek és források szükségesek.

Mit tehet ma a könyvtár?

- A gazdasági válság hatásainak kezelése.
- A rendelkezésre álló, de csökkenő működési források szigorú, célirányos felhasználása.
- Források pályázati úton történő megszerzése és hatékony felhasználása (TIOP, TÁMOP, NKA).
- Feladatorientált szervezet-fejlesztés, a humánerőforrás racionális, hatékony és rugalmas működtetése.
- A minőségi szolgáltatások biztosítása.
- Felkészülés a könyvtár-használati szokások további változására.
- Szakemberképzés továbbgondolása: igény, minőség, lehetőség.

Hogyan tovább?

- A 2000-es évek első évtizedében megvalósult paradigmaváltás után újabb paradigmaváltáshoz érkeztünk.
- Néhány különbség a kettő között:
 - a felgyorsult informatikai világ - újabb és újabb kihívást jelent,
 - a könyvtárhasználat folyamatosan változik.
- Kérdés az, hogy milyen választ adunk az átalakulásra
 - elegendő-e követni a jelenségeket,
 - képesek vagyunk-e kezdeményező szerepet vállalni,
 - meddig viseli el az elhúzódó gazdasági válság kedvezőtlen hatását a finanszírozásban a könyvtár szolgáltatása,
 - tudunk-e rendszerszemléletben gondolkodni és cselekedni.
- Szakmai konszenzus szükséges a stratégiai terv kidolgozásához.

Teendők

- A könyvtárak feladataikat, fejlesztési elképzeléseiket rendszerszemléletben fogalmazzák meg.
- Az ellátó rendszer (a szolgáltatások, épületek, eszközök a humánerőforrás) átgondolt fejlesztéssel lehet hatékonyabb.
- Újragondolandó a pénzügyi források aránya, a ráfordítások vállalása és áthárítása.
- A szakmai program középpontjában a használó ismert és várható igényei kerüljenek.
- Ehhez szükség van igényfelmérésre.
- A potenciális és tényleges használói körrel kapcsolatos teendők rendszeres értékelésére.
- Hatékonyság, hasznosság mint rendezőelv.

- Jövőorientált használó-képzés valamennyi csoportnál.
- Olvasásfejlesztés motivációs rendszerének megerősítése és fejlesztése (oktatás, élethosszig tartó tanulás, gazdaság, politika, civil világ, egyéni ambíciók).
- A problémák, konfliktusok gyors felismerése és erre adandó adekvát szakmai válasz:
 - szolgáltatások folyamatos fejlesztése,
 - szervezeti keretek megújítása,
 - a változások követése szabályozással.

**Ez a jövő könyvtára!
..... ahová érdemes visszatérni**

Köszönöm a figyelmüket!

**www.fszek.hu
fodorp@fszek.hu**